

Nr 839

Av herrar **Hermansson** och **Holmberg**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 101, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 684 i Första kammaren)

Från att ha varit ett enkelt marknadsnöje — varom nöjesskatten vittnar — har filmen förvandlats till en konstform och ett massmedium med särskild suggestionsförmåga och popularitet. Lika angeläget som det är att trygga den svenska filmproduktionens framtid i konkurrens och samarbete med televisionen, bl. a. genom att avskaffa den orimliga nöjesskatten på film, lika nödvändigt är det att behandla filmen som en samhällelig angelägenhet och från denna utgångspunkt sörja för en kvalitativt högtstående produktion.

Kungl. Maj:ts proposition nr 101, om upphävande av nöjesskatten och ny utformning av stödet till den svenska filmen, innehåller ett avtal mellan staten och filmbranschens organisationer som i princip innebär att hittills inkommande skattemedel återföres till filmbranschen och kommer bl. a. konstnärlig produktion till godo genom det nyupprättade Svenska filminstitutet.

Samtidigt som å ena sidan nöjesskattens avskaffande innebär att en viss diskriminering av filmen som konststart upphäves, vilket är ett betydelsefullt framsteg, medför uppgörelsen att det utgående stödet åt den filmproduktion vilken bedömes äga konstnärligt värde, liksom den nu eftersatta kortfilms- och barnfilmsproduktionen, blir beroende av biljettintäkterna från biografafforeställningarna, bl. a. av mindre kvalificerad och ren förströelsefilm, som dominerar programsättningen. Svenska filminstitutets fonder och därmed inspelningarna av konstnärlig svensk film blir med andra ord i viss utsträckning avhängiga av s. k. publikfilmer och dussinprodukter som främst siktar på kassaframgångar. I detta avseende behandlas filmen alltjämt som en kommersiell angelägenhet, och den kan, till skillnad från andra konstarter, vilkas samhällliga betydelse erkännes genom särskilda anslag ur budgeten och andra statliga stödformer, inte påräkna stöd ur andra källor än dem som härrör ur biografernas inkomster. Samhället har genom staten anmält sitt intresse för den svenska filmens utveckling endast genom att upphäva en tidigare fiskalisk belastning på densamma, inte genom något positivt initiativ varmed det skulle markera sitt ansvar för filmproduktionen och dess framtid.

Vad som i det avseendet gäller premieringen av värdefull film genom kvalitetsbidrag gäller även den artistiska och tekniska yrkesutbildningen, undervisningen och forskningen inom filmens område, som på samma sätt skulle stödjas genom en del av biljettintäkterna från biografernas föreställningar. Därest de sociala behoven i dessa fall erkännes förutsättes de bli tillgodosedda genom bidrag från en industri och en distributionsapparat som ligger i händerna på privata bolag och monopol.

Branschens struktur är sådan att främst de stora bolagen och de monopol, som samtidigt kontrollerar produktion och distribution, kommer att åtnjuta fördelarna av det i propositionen föreslagna filmstödet. Den nuvarande nöjesskatten på film innebär en proportionellt hårdare belastning av biograferna än av producenterna. Avvecklingen av nöjesskatten samt den föreslagna 10-procentiga »självbeskattningen» till förmån för Svenska filminstitutet skulle enligt en offentliggjord beräkning ge biograferna 10,6 miljoner och filmuthyrarna 6,9 miljoner kronor mera i nettobelopp, medan producenterna skulle erhålla 3,6 miljoner mindre än vad som nu utgår till dem genom nöjesskattens konstruktion. Svenska filminstitutets fonder kommer enligt det träffade avtalet att kompensera producenterna för denna tekniska förlust med motsvarande summa och erbjuder producenterna andra möjligheter, vilka de bedömt som gynnsamma. Uppenbart är emellertid att det är distributionssidan som genom avtalet erhåller de största vinsterna. Producenternas beredvillighet att under-teckna avtalet förklaras av att de största inspelningsbolagen samtidigt äger dominerande biografkedjor, varigenom deras intressen i branschen i dess helhet väl tillgodoses.

Mindre producenter, och framför allt sådana som inte stöddes av egna eller närstående biografkedjor, får emellertid relativt sämre villkor. Därmed förstärkes monopoliseringstendenserna inom filmbranschen och kan fristående producenters och regissörers inspelningar komma att försvåras, vilket i samma mån går ut över konstnärligt självständig filmproduktion. Även om alla producenter i princip kan påräkna premier för värdefulla filmer är förutsättningen att de lyckats skaffa det för sina inspelningar nödvändiga kapitalet, vilket under nuvarande förhållanden inom branschen möter stora svårigheter. En förstärkning av de etablerade bolagens ställning innebär att de självständiga producenternas möjligheter i konkurrensen blir ännu ringare.

Särskilt påtagliga är svårigheterna nu för produktion av ambitiös kortfilm, barnfilm och experimentfilm som är nödvändig för konststartens utveckling. Det avtal som ligger till grund för Svenska filminstitutet innebär ingen garanti för att dessa kategorier av produktionen, vilka alltjämt kommer att beräknas såsom relativt mindre inbringande investeringar, skulle på något avgörande sätt främjas.

Ett statligt bolag för filmproduktion synes utgöra den bästa säkerheten

för att filmen som konstart och bildningsmedel får friare och vidare utvecklingsmöjligheter i konkurrens med de nuvarande, dominerande monopolen.

Vi välkomnar de provisoriska möjligheter som skapas för att genom Svenska filminstitutet finansiera artistisk och teknisk yrkesutbildning, undervisning och forskning inom filmens område, utbildning av filmpedagoger, verksamhet inom folkbildningsorganisationer och filmstudios, bevarandet av filmer och av material av filmhistoriskt intresse. Till denna mångfald av angelägna uppgifter beräknas emellertid endast 4—5 miljoner kr. inflyta per år. Dessa begränsade resurser klargör nödvändigheten av mera omfattande åtgärder.

Vi förutsätter att utredningen om teater-, film-, radio- och TV-utbildningen arbetar efter riktlinjer som för filmutbildningens vidkommande blir oberoende av Svenska filminstitutets verksamhet och tryggar utbildningsinstitutionernas självständighet gentemot konjunkturväxlingar och ekonomiska intressen i branschen.

Beträffande filmforskningen och filmhistoriska samlingar, som kan knytas till en högskola eller akademi för bl. a. filmen, till tjänst för utbildningen, forskningen och folkbildningen, vill vi framhålla önskvärdheten av att institutioner för dessa uppgifter likaledes står fullständigt fria gentemot privata bolag, så att de, utan restriktioner eller förbehåll dikterade av kommersiella intressen, kan utnyttjas i vidaste möjliga studiesyften.

Vi önskar därtill rikta uppmärksamheten på rådande missförhållanden inom filmdistributionen, varigenom uthyrningen av exempelvis en värdefull och attraktiv film är förbunden med tvånget att samtidigt hyra en eller flera andra, mindre värdefulla eller helt undermåliga filmer. Dessa och andra bestämmelser i branschen, vilka synes böra utredas av pris- och kartellnämnden, drabbar särskilt landsbygden, platser med få eller en enda biograf samt storstädernas förorter. I den utredning som ligger till grund för propositionen om Svenska filminstitutet har man uteslutande framhållit televisionens spridning som orsak till krisutvecklingen inom filmbranschen. Ingen undersökning har företagits beträffande sammanhanget mellan minskad besöksfrekvens och den praxis varigenom en stor del av biograferna i landsorten får en ensidig och ofta undermålig reper-toar. De facto har denna programsättning inneburit ett underkännande av en stor del av det svenska folket beträffande dess mottaglighet för värdefull film och i motsvarande utsträckning inneburit försummelser och bristande omsorg om publikstödet för sådan film.

Med hänvisning till ovan anförda synpunkter hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

1. om tillsättande av utredning för att utröna behovet av statligt filmproduktion samt nya former för statligt stöd åt

självständig filmproduktion av konstnärligt värdefull långfilm, barnfilm, kortfilm, undervisningsfilm samt experimenterande film;

2. om åtgärder för att institut för filmutbildningen, filmforskningen och folkbildningsarbetet på filmens område organiseras så att de blir helt självständiga gentemot kommersiella intressen inom filmbranschen;

3. om åtgärder för införande av sådana bestämmelser i avtalet mellan svenska staten samt Sveriges biografägareförbund m. fl. att viss del av de medel som inflyter genom biljettintäkter till Svenska filminstitutet användes för att främja visning av konstnärlig eller på annat sätt värdefull film i landsorten och på andra missgynnade platser.

Stockholm den 2 april 1963

C.-H. Hermansson

Helmer Holmberg